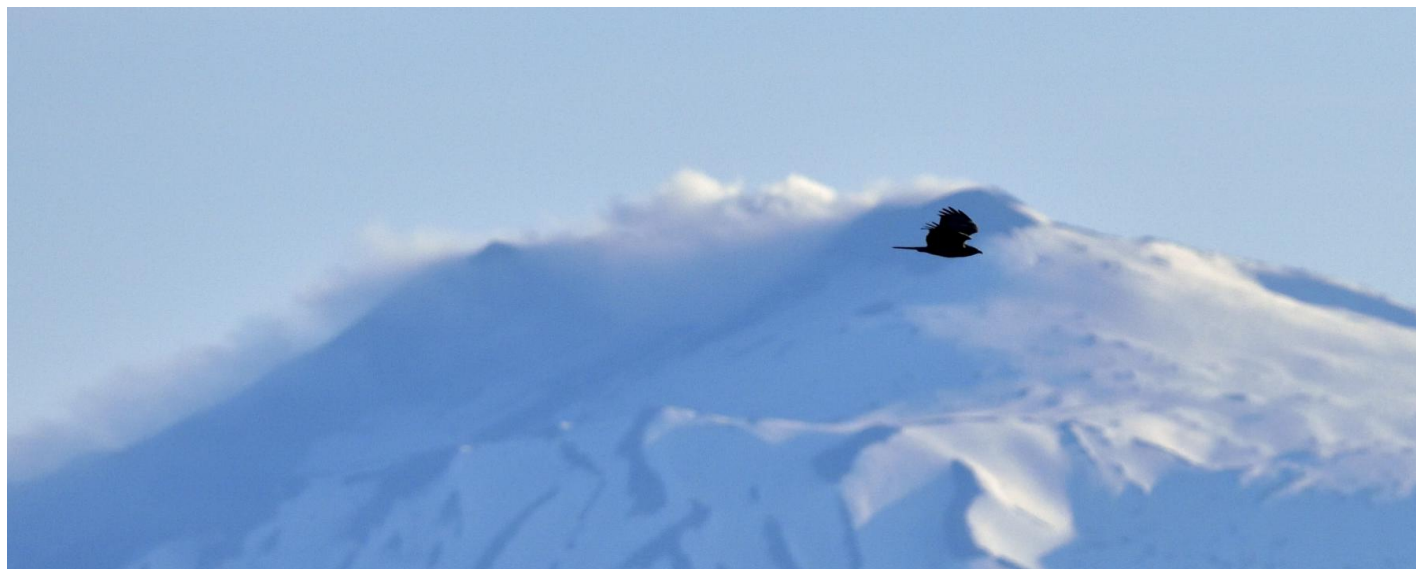

DOF - Dansk Ornitologisk Forening

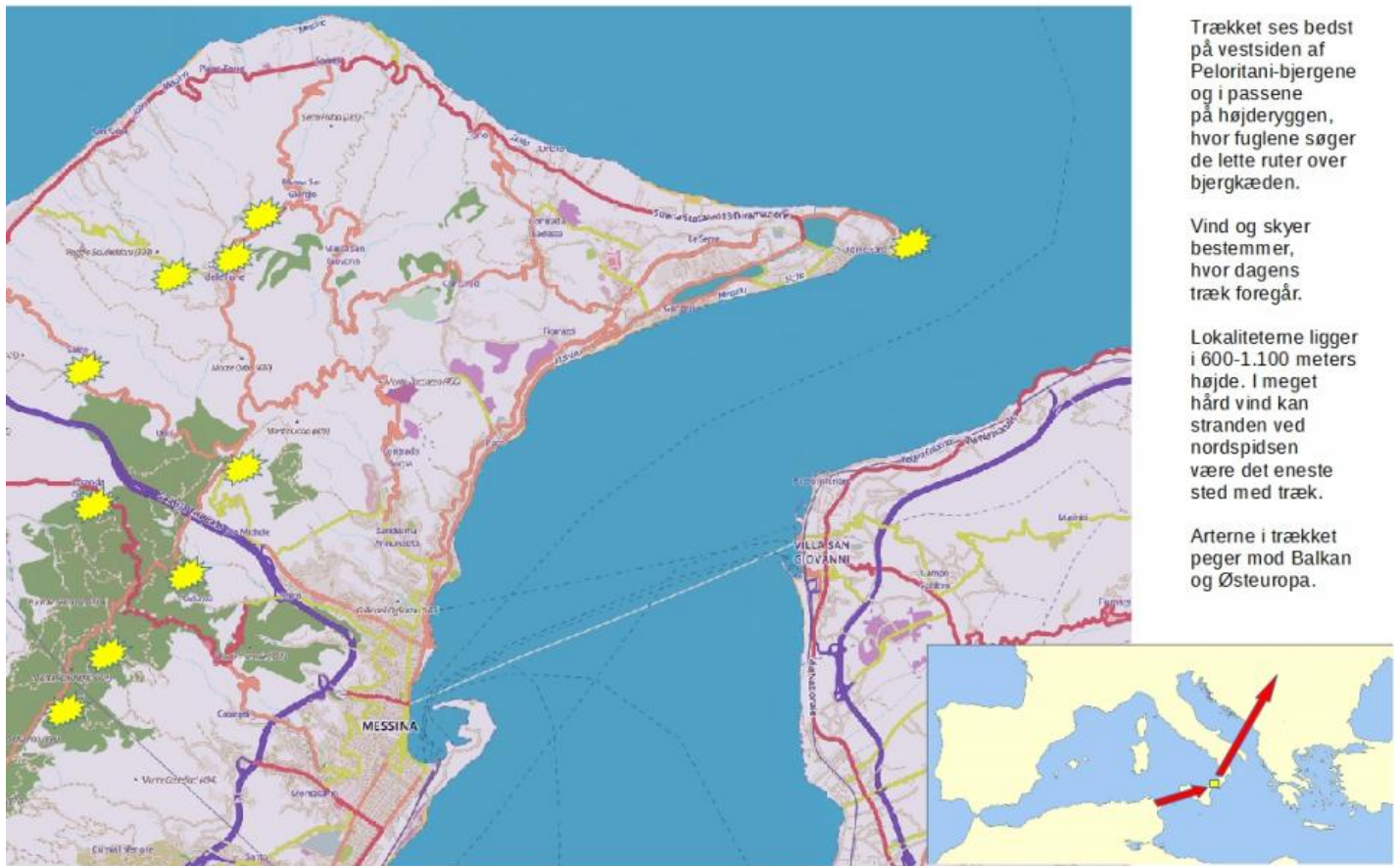
Siciliansk fest for hvepsevågerne

Trækket over midten af Middelhavet får langt mindre opmærksomhed end de vestlige og østlige ruter mellem Afrika og Europa, men mere end 30 års erfaringer viser, at titusindvis af rovfugle og storke årligt mødes ved Siciliens svar på Skagen. Det betyder masser af udfordringer for feltornitologer i fantastiske omgivelser.

Midt i april kan det være hundehamrende koldt i Peloritanibjergene, selvom de ligger lige bag Messina på Sicilien midt i Middelhavet, og der er forårslunt nede i byen. Det er på sådan en hue og vanter-dag i april, at man kan blive en meget bedre feltornitolog af at skulle tage stilling til et dusin forskellige kærhøge.

En god dag kan byde på alle fire arter – rørhøg, blå kærhøg, hedehøg og steppehøg – hanner, hunner, juvenile fra sidste år, lidt ældre immature og adulte, en mørk og svær melanistisk udgave af en af dem. Måske også en eller to, som man ikke kan komme nærmere på aftenens analyser af billeder end, at de må forblive ubestemte.

De vigtigste træklokaliteter ved Messina

Trækket ses bedst på vestsiden af Peloritani-bjergene og i passene på højderyggen, hvor fuglene søger de lette ruter over bjergkæden.

Vind og skyer bestemmer, hvor dagens træk foregår.

Lokaliteterne ligger i 600-1.100 meters højde. I meget hård vind kan stranden ved nordspidsen være det eneste sted med træk.

Arterne i trækket peger mod Balkan og Østeuropa.

Kilder: © OpenStreetMap-bidragydere samt Anna Giordano, Ole Friis Larsen

Kortet viser de vigtigste træklokaliteter ved Messina, Sicilien. Trækket ses bedst fra vestsiden af Peloritani-bjergene og i passene på højderyggen, hvor fuglene søger de lette ruter over bjergkæden.

Når løvtræerne i bjergskoven begynder at blive grønne, kan man i de sidste dage af april og små tre uger ind i maj læne sig tilbage og nyde 35.000 hvepsevåger på vej fra Afrika til Central- og Østeuropa over Siciliens svar på Skagen. I år endda under en hedebølge, hvor solen selv på den højest beliggende observationspost stegte de forsamlede feltfolk i over 36 graders varme.

En flok hvepsevåger leder efter termik over en dal i Peloritanibjergene i maj i år.

Engang trak Anna Giordano, leder af WWF på Sicilien og ornitolog, international opmærksomhed til bjergene ved Messinastrædet. Med sine årlige lejre mod krybskytteri på forårstrækkets rovfugle og storke ad den langt mindre kendte midterrute over Middelhavet end trækket ved Gibraltar/Tarifa i vest og Bosporus i øst.

Nu mærker man imidlertid ikke meget til, at hendes lejre under organisationen Associazione Mediterranea per la Natura stadig er rettet mod krybskytteri med daglig telefonforbindelse til det italienske naturpoliti, Corpo Forestale dello Stato, og den italienske ornitologiske forening LIPU's specialister i bekæmpelse af krybskytteri på 'støvlespidsen'.

Her bliver trækfuglene nemlig stadig beskydt, og informationer om, hvor trækket foregår ud over strædet og ind over Calabrien på den modsatte side, er værdifulde for indsatsen.

Veteranerne fra hendes lejre kommer nu først og fremmest for at nyde frugterne af de mange års arbejde sammen med nye og ofte unge feltornitologer, både lokale og internationale, som i stigende grad får øjnene op for, hvad de kan opleve og lære i Peloritanibjergene.

Vores observationspunkter ændrer sig ligeså stille fra at være der, hvor krybskytteriet var værst, til der, hvor vi bedst kan registrere trækket.

Dette måtte Anna Giordano konstatere en dag i begyndelsen af maj, da vi sad lige neden for radarstationen på det højeste lokale punkt, Dinnammara i over 1.100 meters højde. En flok hvepsevåger gled tæt og lydløst forbi med vulkanen Etna i baggrunden, snedækket, rygende og over 100 kilometer væk, men krystalklar mod en høj blå himmel.

Det var samme dag, som vi hørte og efter nogen søgen med teleskoperne så hele to stenhøns af den sicilianske underart, *Alectoris graeca whitakeri*, fouragere i solnedgangen på skrånningen under os. En fin oplevelse og et godt kryds af en underart, som mange anser for tæt på at få status som selvstændig art. Ikke mindst efter, at den internationalt anerkendte sicilianske ornitolog Andrea Corso i de hollandske ornitologers tidsskrift *Dutch Birding* nr. 32, 2010, har dokumenteret underartens særlige karaktertræk og plæderet varmt for en anerkendelse som endemisk art.

En typisk adult med gul iris i øjnene og hannens grå hoved. De gennemlyste vinge- og halefjer i det stærke modlys er også et godt kendetegn for arten. Den længere hale end hos musvågerne, et helt andet kropsmønster og længere vinger er også tydelige på denne fugl. I det stærke lys ved Middelhavet, er det ofte muligt at se mange detaljer i fjerdragterne – også fordi mange fugle nogle dage passerer ganske tæt på observationsposterne.

Samme Corso indtog et par dage senere lokaliteten som den ene af tre feltornitologer, der nu er i gang med et flere årigt langt projekt for LIPU. Projektet går ud på at registrere og forstå det storslåede træk ved Messinastrædet, efter at krybskytteriet i området er bragt til ophør, og trækket foregår uforstyrret.

Michele Cento har som den ene af de tre feltornitologer i teamet været et kendt ansigt i samarbejde med Anna Giordanos forårsljere mod krybskytteri i mange år. Siden 2014 han sammen med Andrea Corso og Francesco Adragna dagligt indtaget to faste poster på højepunkterne Dinnammare og Monte Cichia fra 10. marts til 20. maj

for at indsamle et mere systematisk videnskabeligt materiale om, hvordan trækket foregår, og hvor stort det er over en længere periode hvert forår.

Man skal se forårstrækket her på grund af steppehøgene, men det er også et rigtig godt sted at møde hedehege. Nogle år kan det også være supergodt for at se aftenfalke – og så skal man komme her, fordi det er den smukkeste og mest imponerende træklokalitet i Europa.

Sådan lød anbefalingen fra rovfuglespecialisten Andrea Corso, lige før vi midt i maj tog afsked med hinanden for denne gang i Pelotiranibjergene.

Feltfolk på en af de højeste poster ved Dinnammare godt 1.100 meter oppe i Peloritanibjergene ved Messina. I klart vejr passerer mange rovfugle bare nogle få meter over observatørerne.

Registrering af trækket har også været et vigtigt element i de lejre, som Anna Giordano har holdt i bjergene bag Messina i over 30 år, men formålet har været at dokumentere omfanget og betydningen af krybskytteriet i bjergpassene. Materialet er derfor ikke helt så systematisk som det, LIPU nu arbejder på.

Alligevel er tallene fra Anna Giordanos lejre en solid dokumentation af trækket, og i takt med succesen med at stoppe og fordrive krybskytterne, har observationerne af trækket fået stadig større betydning.

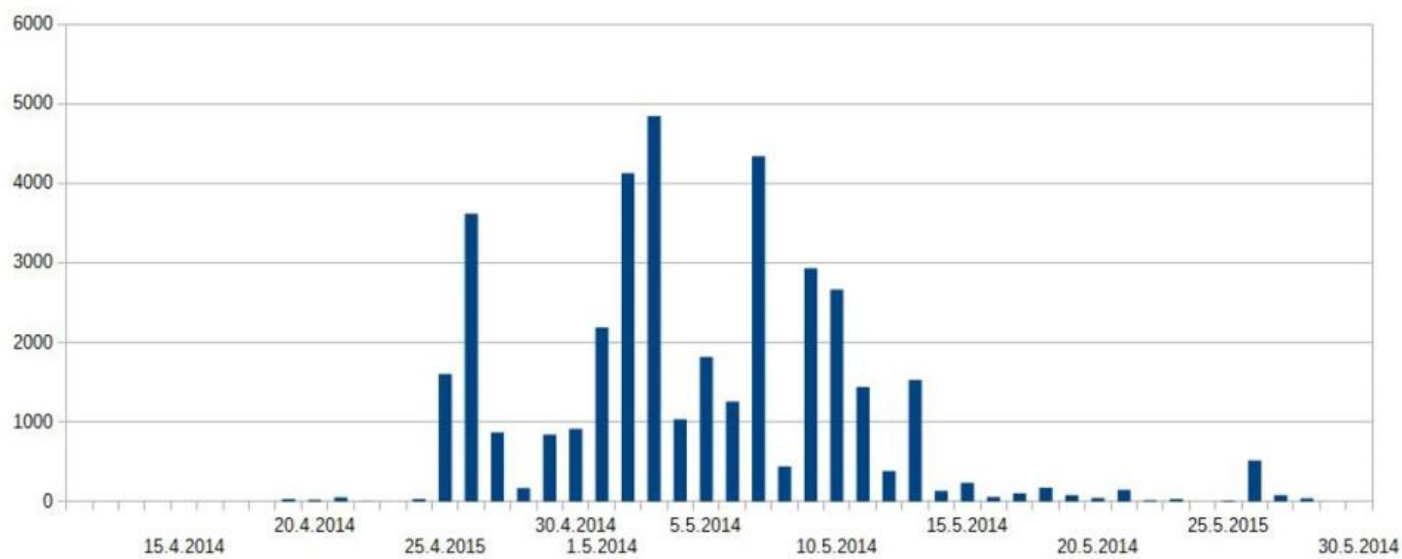
Ifølge Anna Giordano er hendes tal siden 1991 sammenlignelige og pålidelige udtryk for forårstrækket ved Messina. Hendes lejre er imidlertid foregået fra 10. april til slutningen af maj, og for nogle år siden talte vi om, at trækket af kærhøge allerede i starten af april er så stort, at det må være startet meget tidligere. Også fordi især

antallet af adulte hanner aldrig har været stort i observationerne på hendes lejre, hvor vi også så vidt muligt noterer køn og alder på de rovfugle, vi ser.

Det spørgsmål får vi svar på efter, at de tre ornitologer fra LIPU er begyndt at tælle fra 10. marts. Meget tyder allerede efter to sæsoner på, at trækket af kærhøge – rørhøg, steppe-, hede- og blå kærhøg (som i små tal overvintrer i Nordafrika og på Sicilien) – er langt større, end tallene fra Anna Giordanos lejre hidtil har vist. Selvom de har dokumenteret, at netop Peloritanbjergene ved Messinastrædet er den vigtigste forårstræklokalitet for steppehøg i Europa.

Sidste år så Michele Cento og Francesco Adragna således på en enkelt dag, 18. marts 2014, et rekordstort antal rørhøge på 1.200 passere Monte Cichia på vej ud over strædet og 800 over Dinnammare – et martstræk, der aldrig før er blevet observeret og registreret.

Hvepsevågetrækket ved Messinastrædet 2014

Copyright: Anna Giordano, Ole Friis Larsen/Associazione Mediterranea per la Natura

Trækket af adulte hvepsevåger ved Messinastrædet i 2014 var typisk og viser, hvordan forårstrækket begynder pludseligt i slutningen af april og foregår massivt over ganske få uger. De fleste fugle ved strædet flyver formentlig til Balkan og andre lande i Østeuropa, men trækket ud af Afrika foregår på samme måde og tid andre steder, og grafikken viser derfor også, at hvepsevåger ganske vist er mulige i april, men ikke særligt sandsynlige i Danmark før en uges tid inde i maj. Første bølge over Sicilien er næsten udelukkende hanner. Hunnerne dukker op i næste bølge og fylder stadig mere, indtil der næsten kun er hunner i trækets sidste bølger. Tallene for 2015 er ikke gjort op endnu.

Kombinationen af arter på forårstrækket over Messinastrædet peger i retning af, at langt de fleste rovfugle her fortsætter tværs over Italien og videre mod Balkan, andre lande i Østeuropa og langt op i Rusland.

Langt de fleste rovfugle er hvepsevåger, som udgør over 30.000 af de mere end 40.000 registrerede fugle. Derefter følger rørhøg og sort glente. Kombineret med lokale rovfugle som kongeørn, vandrefalk og nogle år slangeørn, høgeørn og lannerfalk er der dage med 17-20 arter af rovfugle.

På en god dag kan vi med lidt held også opleve tre vidt forskellige underarter af vandrefalk, nemlig den store lyse sibiriske calidus, den almindelige europæiske peregrinus og den lille lokale brookei med rødbrun underside.

Sicilianske ornitologer mener, at øens bestand af kongeørn snarere skal ses som den nordafrikansk-mellemøstlige harterti, end som nominatformen chrysaetos på det italienske fastland. Der er rigeligt at kigge efter. Vi registrerer ikke, men ser selvfølgelig også på det øvrige træk af svaler, biædere, alpesejlere og mange andre.

Ved Zirio, hvor vi bor i bjergene, er det misteldrossel, der fylder morgenerne med fuglesang, sammen med sortmejse, gulirisk og rødtoppet fuglekonge. Højere oppe møder vi klippeværting ved Dinnammara, og længere nede er der halemejsje af den sicilianske endemiske underart sculus og ude i krattene gærdeværting, sorthovedet sanger, hvidskægget sanger og provencesanger.

Driften til at trække er synligt stærk. Blandt de tusindvis af rovfugle, storke og enkelte traner på forårsruten over Messinastrædet ser vi en del fugle, som kæmper videre trods tydelige svære handikap efter beskydning eller 'arbejdsulykker', som den sorte glente, der helt havde mistet halen. Den kom sent om eftermiddagen en dag i begyndelsen af maj og så ud til at flyve fint, om end noget langsommere end de fem artsfæller, der uden videre indhentede den og tilsyneladende straks indledte et heftigt mobberi ud over strædet.

De to mest almindelige vinde i området giver vidt forskellige oplevelser af trækket.

Vinden fra nordvest, maestralen, giver klart vejr med langt udsyn for trækfuglene og under nogle forhold stærk opdrift langs vestsiden af bjergene. Det betyder dage med hvepsevåger i tusindvis som små sorte prikker mod en blå himmel højt over selv over de højest beliggende observationsposter.

Vinden fra sydøst, sciroccoen, er varm og støvet af sand fra Sahara. Den sandede dis giver trækfuglene kortere udsyn, og vinden rammer bjergene på den østlige side, hvor fuglene fra vest ikke har glæde af den. Til gengæld giver varmen god termik i området, og resulterer i dage, hvor trækket fra Afrika og det vestlige Sicilien kommer lavt over bjergene ind i dalene. Her finder fuglene termikken og skruer op mod passene, hvor vi står med

fornemmelsen af at kunne klappe dem på ryggen, når de lydløst og i tusindvis glider få meter over os ud over Messinastrædet.

Denne juvenile hun (med mørke øjne) blev uden videre identificeret som en steppehøg, 2k, hun, i felten, men billeder af den førte til diskussioner om noget hybridagtigt på grund af blandt andet det mørke endebånd på vingebackkanternes underside ud over hånden på primærernes spidser. Konklusionen blev, at endebåndet trods alt kun var meget mørkegråt og ikke sort, og at den derfor måtte fastholdes som en 2k steppehøg, hun, der bare var lidt mørkere end sædvanligt.

Trækket er naturligvis stort set det samme fra år til år, men også andre faktorer end vinden gør, at måden, det foregår på og bliver oplevet lokalt kan svinge fra dag til dag og år til år.

Vindstyrken kan blive så stærk, at stort set alle fugle stopper og klumper sig sammen til enkelte overvældende og spektakulære dage – undtagen de sorte glenter; de flyver stadig få meter over bølgerne i Messinastrædet, når alle andre har givet op.

Skyernes tæthed og højde spiller også en afgørende rolle for, om trækket foregår over Dinnammare eller måske slet ikke krydser over selv de lavere pas, men foregår sikkert ad den nordlige omvej langs kysten helt uden om skyernes tætte tåger i bjergene. Ingen forårstræk ved Messina er helt ens. Hvert år er der noget, som er lidt anderledes.

Vi bruger systematiske navne i notaterne, på for hvepsevåge *Pernis apivorus* bliver til "pia" i råbet til listeføreren, og cm for steppehøgen *Circus macrorus* lyder som "tjiem". Velviljen er stor, og man kan godt klare sig på engelsk på Sicilien, men engelsk er ikke særlig udbredt som arbejdsprog i området. Hvis man ikke har lært det hjemmefra, er arbejdet med trækket ved Messina et glimrende lynkursus i de vigtigste begreber på italienske

træklokaliteter – højre, venstre, oppe, under, højt, meget lavt, over kirken, i den grå sky, foran den hvide sky, stor gruppe, lille flok etc.

Slang og forkortelser er akkurat ligeså udbredte, som alle andre steder. En ”pekki” er en Falco pecchiaolo – hvepsevåge – lærkefalken hedder Lodolaio, og når vores italienske kollegaer retter kikkerter og teleskoper mod en ”cuculo alla sinistra della nube bianca”, skal vi finde en aftenfalk - Falco cuculo - til venstre for den hvide sky, om ikke andet, så fordi der også bliver peget og gestikuleret her på samme måde, som alle andre steder.

Jeg har endnu aldrig oplevet, at feltornitologer på en lokalitet ikke uden videre har kunnet arbejde sammen på tværs af sprog, grænser, alder og køn. Det er tværtimod umiddelbart ligeså fascinerende som de fugle, vi ser.

Hvepsevåger ved Santa Rosalia, et af de lave pas i Peloritanibjergene, hvor vi ser trækket i hård vind fra sydøst, eller hvis bjergene er dækket af skyer.

Du kan opleve trækket ved Messinastrædet ved at deltage i Associazione Mediterranea per la Natura forårslejr i april og maj. Der er plads til 20 deltagere af gangen. Du bestemmer selv, hvor mange dage eller uger du vil deltage. Prisen er omkring 20 euro – 150 kroner – per dag for fuld kost og overnatning i rum med fire-seks personer i en ejendom, som det lokale skovvæsen stiller til rådighed for lejren ved planteskolen Zirio i cirka 800 meters højde i Peloritanibjergene. Deltagerne laver maden sammen, og vand hentes ved en kilde i området. Man skal selv medbringe sovepose – og varmt tøj. Du kan også bare tage til Messina, finde et hotel, og køre op i bjergene bag byen om morgenen.

Lejren er et af tilbuddene i DOF's nye jobbørs for frivillige, der har lyst til at arbejde internationalt.

Læs også om organisationen bag lejrene, Associazione Mediterranea per la Natura, på engelsk her:

<http://www.migrazione.it/Eng/intro.htm>

Forårstræk ved Messina

Storke, rovfugle, traner		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Hvid Stork	<i>Ciconia ciconia</i>	466	83	77	49	29	96	131	295	164	45	167	473	125	22	188
Sort Stork	<i>Ciconia nigra</i>	84	42	54	54	59	62	52	31	53	21	53	45	80	280	71
Gåsegrib	<i>Gyps fulvus</i>	1	0	0	2	0	1	7	3	8	0	7	10	3	0	23
Munkegrib	<i>Eagypius monachus</i>	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ådselgrib	<i>Neophron percnopterus</i>	9	9	1	5	4	7	3	6	4	2	4	6	3	2	4
Fiskeørn	<i>Pandion haliaetus</i>	19	25	7	25	14	8	12	22	16	6	19	39	15	6	26
Kongeørn	<i>Aquila chrysaetos</i>	4	1	0	2	4	0	1	0	3	9	12	8	15	14	10
Østlig Kejserørn	<i>Aquila heliaca</i>	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Lille Skrigeørn	<i>Aquila pomarina</i>	4	0	1	1	2	0	0	2	1	0	1	1	3	1	5
Stor Skrigeørn	<i>Aquila clanga</i>	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	2	0	0	0	2
Slangeørn	<i>Circus gallicus</i>	2	6	1	9	4	3	4	3	2	8	11	7	5	5	8
Dværgørn	<i>Aquila pennata</i>	16	6	2	7	14	126	59	50	19	33	38	11	186	46	105
Høgeørn	<i>Aquila fasciata</i>	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	0
Rød Glente	<i>Milvus milvus</i>	6	3	4	3	0	2	2	1	0	1	0	4	5	4	1
Sort Glente	<i>Milvus migrans</i>	999	670	784	642	696	372	455	734	564	602	520	435	821	635	910
Rørhøg	<i>Circus aeruginosus</i>	3065	2030	2296	3086	961	1307	1422	1942	1534	1879	1769	3414	2363	2015	2445
Blå Kærhøg	<i>Circus cyaneus</i>	3	53	20	12	9	4	6	4	5	1	8	26	20	14	31
Hedehøg	<i>Circus pygargus</i>	866	289	284	424	212	176	160	221	171	276	280	477	170	310	300
Steppehøg	<i>Circus macrourus</i>	82	132	116	97	39	49	48	68	55	48	39	66	65	106	68
Ørnevåge	<i>Buteo rufinus</i>	10	4	4	5	7	7	11	18	13	8	9	6	14	4	5
Musvåge	<i>Buteo buteo</i>	103	98	153	70	86	62	75	167	143	175	89	113	167	132	112
Steppevåge	<i>Buteo buteo vulpinus</i>	36	23	39	32	17	12	15	49	20	48	21	12	21	6	10
Hvepsevåge	<i>Pernis apivorus</i>	26529	17073	20086	29916	18527	18120	27477	33519	26817	38469	31124	35736	35355	28343	38909
Spurvehøg	<i>Accipiter nisus</i>	11	22	5	28	7	9	17	31	18	44	12	49	42	97	152
Duehøg	<i>Accipiter gentilis</i>	2	0	0	1	1	0	0	2	1	0	0	0	1	0	0
Balkanhøg	<i>Accipiter brevipes</i>	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	1
Blå Glente	<i>Elanus caeruleus</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Tåmfalk	<i>Falco tinnunculus</i>	459	605	465	510	147	456	293	358	264	358	583	677	405	691	442
Lille Tårnfalk	<i>Falco naumanni</i>	24	46	75	159	36	57	72	79	118	131	153	239	146	119	166
Aftenfalk	<i>Falco vespertinus</i>	1007	313	1202	230	56	1073	331	113	676	86	297	108	224	302	126
Lærkefalk	<i>Falco subbuteo</i>	207	136	83	172	51	117	93	123	148	82	131	217	108	133	144
Eleonorafalk	<i>Falco eleonora</i>	27	42	34	39	34	33	16	15	18	49	24	14	51	24	33
Vandrefalk	<i>Falco peregrinus</i>	25	29	24	15	11	25	21	20	14	27	19	44	26	34	30
Vandrefalk, calidus	<i>Falco peregrinus calidus</i>	0	0	1	5	0	6	3	7	8	8	4	5	5	7	4
Dværgfalk	<i>Falco columbarius</i>	3	4	2	2	1	2	2	0	0	1	1	1	3	1	5
Slagfalk	<i>Falco cherrug</i>	1	1	1	0	0	0	1	0	2	0	0	0	1	1	1
Lannerfalk	<i>Falco biarmicus</i>	1	1	0	1	1	0	0	0	0	4	0	0	1	2	2
Trane	<i>Grus grus</i>	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0
Jomfrutrane	<i>Grus virgo</i>	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
I alt		34073	21749	25827	35604	21020	22193	30789	37883	30862	42421	35397	42243	40452	33753	44524

* I de totale tal indgår ikke bestemte storke, rovfugle og traner. Derfor er totaltallet større end summen af de nævnte arter

Copyright Anna Giordano/Ole Friis Larsen/Associazione Mediterranea per la Natura

Liste over arter observeret under forårstrækket ved Messina i perioden 2000 - 2014.

 Dato:
10. 06. 2015

 Skrevet af:
Ole Friis Larsen

 Fotos af:
Ole Friis Larsen
Ole Friis Larsen & Anna Giordano

 Emner:

OPLEVELSER I FELTEN

Tags:

FUGLETRÆK, KRYBSKYTTER, MESSINA, SICILIEN